

**INSIDE STORIES: THE SITUATION OF
WOMEN IN DETENTION
(TRANSCRIPTION OF THE
RECORDING FOR THE FOCUS
GROUP DISCUSSION - LBT)**

**CAGAYAN DE ORO CITY JAIL, LUMBIA
CAGAYAN DE ORO CITY
October 29, 2019**

Audio: [CHR_FGD WID-LBT.mp3]
Transcribed: [November 8, 2019]

Atty. JV: Dugay namo diri?

LBT PDL 1: Bag-o pa, ma'am.

LBT PDL 2: Yes, ma'am.

Atty. JV: Pila naman mo ka years?

LBT PDL 2: Mag tulo na.

LBT PDL 1: Ako kay 1 month pa, ma'am.

Atty. JV: Unsay inyo kaso?

LBT PDL 2: Nine-one, ma'am. Drugs-drugs.

Atty. JV: Nine-one. Kamo tanan?

LBT PDL 2: Yes, ma'am.

Atty. Piay: Kusog ang kuan, kusog ang earthquake?

LBT PDL 3: Kusog kaayo, ma'am.

Atty. Piay: Kinsay una mag ano?

LBT PDL 2: Ikaw una, gud.

Atty. Piay: Di naman kailangan... masabtan man no? Mag tagalog, bisaya?

LBT PDL 2: Unsa ning etnisidad, ma'am? Etnisidad.

Atty. Piay: Etnisidad. Unsa man ka? Bisaya, bikolano,

LBT PDL 2: Ahhh.

LBT PDL 1: Ayyy.

Atty. Piay: Ethnicity. Kuan, unsa ma'y bisaya ana ha? Aha ka nga tribu?

LBT PDL 1: Wakwak.

Atty. Piay: Tribu wakwakon?

LBT PDL 2: Sige na. Ibutang na imong pangalan diha.

Atty. JV: Dumagat.

Atty. Piay: Dumagat.

LBT PDL 1: Higaunon.

Atty. Piay: Higaunon, Talaandig. Unsa ba.

Sige. While ta nag ano, while nag... nag sulat-sulat ug una. Mag kuan lang, mag ila-ila ta una. Pangalan, pwede edad dayon taga asa pud.

LBT PDL 2: Taga asa ka?

LBT PDL 3: Ako diay si . Then taga Kauswagan.

Atty. Piay: Pwede kanang dagnay pud ha, para mubo. Unsay ngalan?

LBT PDL 3:

Atty. Piay: Sige.

LBT PDL 4: Ah. Akong ngalan, ma'am, is Taga Ylaya, Carmen ko.

Atty. Piay: Nindota sa ngalan oy.

LBT PDL 4: Ylaya, Carmen ko, ma'am. Ah, 29 years old. Akong nickname kay

Atty. Piay: Si

LBT PDL 5: taga Tibasak.

LBT PDL 1: 24, an aba, 24, 34.

Atty. Piay: Unsay dagnay?

LBT PDL 5: Kuan, - ra'y ibutang, ma'am.

Atty. Piay:

Atty. JV:

Ikaw, Pila imo edad, ?

LBT PDL 2: Same sa akong mama.

Atty. Piay: 29. 29 ka, no?

LBT PDL 1: Bisaya lugar sa single, solo?

LBT PDL 2: Sige. Ikaw sunod, 'Ne.

LBT PDL 1: Ako diay si taga Bukidnon, 25 years old.

Atty. JV:

LBT PDL 1:

Atty. JV: unya imong dagnay?

LBT PDL 1:

Atty. Piay: Unya nganong man? Hahaha. Si Sige.

LBT PDL 2: Ako diay si Taga, taga diri ra ko Lumbia, Cagayan. Dayon
9165 akoang kaso. Ayen akong dagnay.

Atty. Piay:

LBT PDL 2:

Atty. Piay:

Tapos ako si Piay sa CHR.

Atty. JV: Ako si JV.

Atty. Piay: Dayon si...

Atty. JV:

LBT PDL 1: Hello.

Atty. Piay: Sige. While waiting for the others atong hulaton nalang no or ganahan namo mag share?

LBT PDL: Share. Share nalang.

Atty. Piay: Pangutana lang is kamusta ang inyohang sitwasyon dinhi sa jail? Sa detention sa female dorm?

LBT PDL: Sa pagka karon kay...

LBT PDL: Sa pagka karon kay okay kaayo, ma'am, kay dili na pareha sa una ba nga grabi ka higpit. Gina-discriminate mi, kami nga mga tomboy sauna. Karon kay nausab naman ang warden, ma'am, mao nang karon nga open na kaayo mi kanang dili pareha sauna nga higpit kaayo. Una gyud nga warden namo ba. Karon kay okay naman. Open man pud kaayo among warden pud, ma'am, wala man pu'y, wala man pu'y kurat.

Atty. JV: So for the record, pila na gani ka ka-ano? Ka-tuig?

LBT PDL: Mag 3

Atty. JV: Mag 2 years?

LBT PDL: 3 years, ma'am.

Atty. JV: Ahh, mag 3 years na.

Atty. Piay: Mag 3 years na pero first nimo nga pagkasulod dire?

LBT PDL: Mao ni ang first, ma'am.

Atty. JV: First niya nga pagka?

LBT PDL 1: Preso.

Atty. Piay: Bag-o pa ba ang warden karon?

LBT PDL: Bag-o. Bag-o.

Atty. Piay: Ang former warden? To-a napud sa lain nga jail?

LBT PDL: Naa sa kuan region.

LBT PDL 1: Region.

Atty. Piay: Ah sa regional office. Kamo? Unsa man inyo ma-storya?

LBT PDL 4: Kami diri. Dili bitaw pareha sauna nga pang taguan mi. Mura'g pang taguan bitaw mi.

LBT PDL 2: Discriminate gani.

LBT PDL 4: Kay ngano, gamay lang nimo nga kuan, dili na bitaw gabadlungon jud mi perminte masking wala mi'y gibuhat. Karon nalipay nasad mi. Bisan, bisan ah, bisan kuan, gusto namo nga mugawas, pwede nami makagawas pero sauna higgpit jud kaayo.

LBT PDL 3: Oo, padlock permi.

Atty. Piay: Huh?

LBT PDL 3: Gamay ra nga kanang, labi nang mu lingi lang ka. Kanang tan-aw, bawal jud.

LBT PDL 1: O, di mi pwede makatan-aw sa...

LBT PDL 3: Di pareha karon, ma'am, ba na open nami.

LBT PDL 1: Free na.

LBT PDL 3: Free na kay among warden wa ma'y kurat. Makasabot man among warden.

LBT PDL 4: Then makadalaw na 'tong mga gikan diri.

LBT PDL 1: Sauna dili man.

LBT PDL 4: Sauna dili gyud.

LBT PDL 1: Ang gikan diri, dili pwede maka-dalaw. Before.

Atty. Piay: Ang gikan dinhe?

LBT PDL 1: Na-presong gikan diri. Dili. Dili.

Atty. Piay: Dili, dili maka-dalaw diri?

Atty. JV: Kay na-dudahan na ano man?

LBT PDL 2: Dili, ma'am, bali murag kuan man gyud to sauna, ma'am, kanang ang mga gikan diri nga murag na-nabikil man gud to sa pag kuan dira sa contage, ma'am. Makasulod paman to first pero murag nabikil sila tungod kay murag wala sila nagka-sinabot ba kay bawal bya diri ang mag sulod diri, ma'am, nga kanang naka sleeveless. Then kato nga time kay naka sleeveless siya ang gikan diri nga preso, dayon nanghulam ug sanina diri sa sulod then wala na gipananghid sa D.O., murag diretso ra gitunol ba. Murag nasuko si, murag mao nato ang nahitabo ba so murag dadto na dayon, giwala na dayon ang kuan, gibawalan na dayon. So dapat dili biya dapat to ingon ato. Dili i-lahat ba, gi-lahat naman dayon. Tanan nga gikan diri dili na makasulod labi na nga nay uyab na LGBT. Sample, naa mi uyab diri, naka laya, dili padalawon sa amoa sauna.

LBT PDL 1: Laban lang.

LBT PDL 2: Laban lang.

Atty. JV: So nabisitaan mo tanan?

LBT PDL 2: Yes, ma'am.

LBT PDL 1: Labaw nani siya, ma'am.

Atty. Piay: Yeee. Duol raman kaayo gud.

LBT PDL 2: Dili, ma'am, kay ang ako-a man gyud sa akong sitwasyon, ma'am, kay kibale ako man gud, ma'am, is kanang nibalik naman gud ko, ma'am. Returnee naman gud ko, ma'am. Kanang, so, so bale daghan na gyud ko ug na-agi-an na warden, ma'am, ba. Oh so bale, kanang, kapila na gud ko nag balik dani so naka uyab ko diri, then, ay wala, naka-uyab diay ko pag laya nako, naka-uyab ko ug gikan diri. Pero ug diri mi sa sulod, wala mi nag uyab. Sa laya lang mi nag uyab. Then pagka dakpan nako, na-priso ko diri, wala gipadalaw, wala gitugutan nga musulod sya. Mao tong sa pagka karon nga lahi na ang warden, makasulod na sila.

Atty. JV: Gamay pung bikil sauna, na'y punishment?

LBT PDL 2: Daghan kaayo sa pagkakulong.

Atty. Piay: Unsay klase nga punishment?

LBT PDL 2: One to sawa, masi-masi, bisa'g unsa.

Atty. Piay: Unsa manang one to sawa? Unsaon man pag kuan ana?

LBT PDL 2: Kanang, unsay ipabuhat sa imo. Tindog, naog nasad, tindog, naog, tindog, naog, an aba.

Atty. JV: Mura ra mo'g ga-training ug C.A.T.?

LBT PDL 2: Pasalamat mi kay bag-o nang warden ba, 'nya ang warden karon kay musabot.

LBT PDL 3: Open-minded. Dili siya kuan.

LBT PDL 2: Di siya pareha sa uban bitaw nga.

Atty. Piay: So karon kung maka-sala mo, unsa man ang punishment?

LBT PDL 1: Naay kuan, kanang privilege namo ba – freebie, kwaon.

LBT PDL 4: Tawag.

Atty. Piay: Ahh okay. Dili physical nga kuan.

LBT PDL 2: Dili. Wala na.

LBT PDL 1: Kwaan lang ug privilege.

LBT PDL 3: Wala na karon.

Atty. Piay: Walay entertainment.

Atty. JV: So kuan, kanang, naka balo naba mo unsa ang kanang patakaran sa jail?

LBT PDL 2: Yes, maam.

Atty. JV: So na kuan na siya na unsa ang, unsa ang policy, so unsa ang, kung unsa imong ma-violate, unsa imong punishment.

LBT PDL 2: Naa. Naa na siya'y kuan...

LBT PDL 1: Nakabutang man sad na sa tunga.

LBT PDL 2: Nakabutang mana sya then kada nay musulod diri sa amoa is gina briefing man jud na siya, so kana pud dayon nga mga salaod kay kanang maka-labag ka ana – minor, ug kanang, unsa gani to? Grave, less grave. Naa sad, naa sad na siya’y mga katapat nga mga kuan, nga mga punishment kung pila ka ka-semana, pila ka kuan. Katong sauna gyud, ma’am, kay lain kaayo kay...

LBT PDL 1: Anam anam ka-dako, ma’am.

LBT PDL 2: Dako man to sauna oy.

LBT PDL 1: 3 months, 6 months, 9 months.

LBT PDL 2: 3 months, 2 months man to sauna. Karon kay 2 weeks lang.

Atty. Piay: Ang severity.

Atty. JV: So kanang na-punish namo sauna ug kanang, na-punish namo sauna for a violation, violation kuno nga wala sa patakaran?

LBT PDL 2: Asa ato? Katong?

Atty. Piay: Naa ba, naa bay sitwasyon nga maski wala sa patakaran pero gi-punish mo?

LBT PDL 2: Sa ako-a, wala man ko gi-punishan ug kanang wala, naka labag lugar ko sa patakaran?

Atty. JV: Kanang wala siya gi-bawal pero gi-punish japon ka.

LBT PDL 2: Wala man.

LBT PDL 1: Sample lugar na’y ingani nahitabo, katong convict, sa sitwasyon nga nangamusta man to, naa’y nag chika-chika tapos gi-lahos dayon ba, gi-tanan, tanan mi, tanan tomboy.

LBT PDL 3: Naa diay ka’y anak diay?

LBT PDL 4: Wala.

LBT PDL 4: Asthmatic man ko, di man ko pwede nga mag higda and then 2 months pud siya.

Atty. JV: Walay dalaw?

LBT PDL 4: Walay dalaw.

LBT PDL 3: Katong una pa nga warden.

LBT PDL 4: Katong una.

Atty. Piay: So dili diay pwede maka-uyab diri?

LBT PDL 2: Dili, ma’am. Bawal. Bawal gani mulingi.

LBT PDL 1: Bawal gani mulingi kanang sauna na ha, sauna.

LBT PDL 2: Sample mag lakaw ka, mag lakaw. Kailangan dili naka mu-ana ug lingi oh, mu-ana.

LBT PDL 1: Bawal gyud.

LBT PDL 2: Pareha sa ilaha, katong gi-lingi si, unsa to? Gi-lingi moa to noh?

LBT PDL 1: Dili. Wala koy labot man gyud, kanang mis namo maam ba diha. Tapos nay nag chika-chika nga kana si Kato si nanganak man gud siya diha ra sa gawas. Ana siya, “Hala mao

manang si kuan oh, si “ Unya nay nag lingi, unya pag human sa among misa, kanang gi-lahat, kami tanan gi-punishan mi. Ang uban nga wala nag-tanaw, wala naminaw sa ilang gi-storyahan, mao nang, mao nang gi-tanan mi ba. Kami tanan gi-punishan. Kami tanan nag-simba nga LGBT.

LBT PDL 2: Kana, mao nang ilang na-ingon siguro nga...

Atty. Piay: Hmmm.

LBT PDL 3: Kay mistake of one, mistake of all man daw.

LBT PDL 2: Kay sauna mana, sauna paman na.

Atty. Piay: Sauna, pero karon?

LBT PDL 2: Sauna na siya nga nahitabo sa ila sauna mao tong nag. Kay balik raman pud gyapon ni siya.

Atty. Piay: Unsay context nganong ingana ka-strikto ang...

LBT PDL 2: Wala mi kabalo ma’am ngano ingana sila ka-strikto sauna. Ug basin nay nahitabo before. Naa sad hinoon gyud nahitabo. Daghan man gyud gapabadlong nga tomboy sauna maam.

LBT PDL 1: Dili man. Dili man magpabadlong kung dili pud higgitan.

LBT PDL 3: Dili oy. Naa ma’y gabinastos pud bya nga tomboy. Sunod-on imong papa nga nagbinastos bya sa sulod sa chapel.

LBT PDL 2: Mapa-ingon ‘nya na sa paa.

Atty. JV: Ahhh. Naa pud diay kanang mang hikap-hikap. Unsa man nga klase?

LBT PDL 2: Oo. Naa. Naa. Naa. Naa man pu’y ingana gyapon nga tomboy jud, ma’am, nga uban.

LBT PDL 4: Unsa imong middle name?

LBT PDL 1: Ahhh. Sagol.

LBT PDL 2: Mao nang mahiggitan pud dayon.

LBT PDL 1: Naa diay. Dili man gyud ko maka kuan kay dili man gyud ko bastos.

LBT PDL 2: Dili man kay mao man pud nang iingon pud nilang ma’am sa atoa. Mao nang nahiggitan mo tungod japon sa ingana. Tungod jud sa uban ba.

Atty. Piay: Sa inyong tan-aw, sa inyong kana ba, kanang ingon-ana nga sitwasyon sauna, tungod kay na-experience nga ingon ana, fair ba siya nga buhaton pud sa inyoha karon nga bag-o naman pud mo nga mga grupo.

LBT PDL 2: Gani karon maam. gani na akong gina ingon maam nga unta sa amoang nga grupo karon sa bag-o pud namo nga warden, is wala unta’y maka sala.

Atty. Piay: Pila namo ka-months diri?

LBT PDL 3: Wala unta’y, kung, para maintain lang ba ang amoang...

LBT PDL 2: Ug ang amo-a sad, ilang pag tan-aw sa amoa, dili mi nila i-discriminate, then ilang pagdala sa amoa. Ingun-ana lang ba permanente, ma’am, ba, kay dako bya gyud kay among kalipay nga na

ingon-ani name karon. Lahi ra bya gyud sauna. Sa akong nabantayan lang pud sad gyud kay, balik sad bya pud ko diri, ika tulo na pud bya ko diri sige'g balik diri, ma'am. Ika-upat. Sa akong mga na experience sa akong mga... sa akong, dili lang man kay kini ra sila nga mga tomboy akong nauban, daghan pud. Katong mga uban, nang laya na ang uban. Ang uban naadto na'g Davao.

Atty. JV: Hmmm. Ahh na-sentensyahan na.

Atty. Piay: Sa inyoha dinhi karon, wala na'y naay sentence?

LBT PDL 2: Wala pa. Wala paman sad.

LBT PDL 3: Wala. Nag plea-bargaining ra mi.

LBT PDL 4: Diri. Kanang...

LBT PDL 2: Diri wala'y na sentensyahan. Nag plea-bargaining lang ang uban. Senstensya man gyapon na pero gamay lang.

Atty. Piay: Gamay lang. Pero diri ra gyud mo?

LBT PDL 2: Diri ra, ma'am.

Atty. Piay: Kinsay inyohang. Asa mo nga court na-assign na branch?

LBT PDL 1: Branch 23.

Atty. Piay: Kinsay judge?

LBT PDL 2: Branch 40 ko.

LBT PDL 1:

Atty. Piay:

LBT PDL 1: Lalaki.

Atty. Piay: Ahh lalaki. Kinsa nga lalaki?

LBT PDL 1: Ayy lalaki ba? Kas-a raman gyud ko na hearing maam kay pag arraignment nako ako na dayon gi-amin diretso para mahuman. Mao nang wala na gyud ko kadumdum. One-month pa bya ko maam unya wal pa nag one week nako diri, na hearing na dayon ko diretso. Dayon wala nako na-hearing.

LBT PDL 2: Anak bya sa Diyos.

LBT PDL 1: Syempre.

Atty. Piay: So far sa inyohang kahimtang karon?

LBT PDL 2: Chada man gyud karon maam kay happy mi ba, happy mi karon pero nay... Murag ana gyud.

Atty. Piay: Pila ramo kabuok? Pito, ingon pito mo kabuok?

LBT PDL 1: Infirmary ang duha.

Atty. Piay: Ayy ang duha kay naan assign sa infirmary o tama diay infirmary. So ang inyohang kadtong like naa man gud protection sa violence dinhi sa sulod, so far kumusta man pud ang inyohang kahimtang wala bay pagpagsakit.

LBT PDL 3: Wala.

LBT PDL 2: Palangga kaayo mi karon sa warden, maam. Ihatag sa amo tanan, tanan among kagustohan gihatag sa amoa.

Atty. Piay: Unsa nga kagustohan bi?

LBT PDL 2: Kanang kuan maam, kining ingani karon, maka gawas nami, maka storya storya nami kauban, sa among kauban namo nga piniriso.

LBT PDL 3: Among lovelife makasulod na.

Atty. Piay: Sana all. Hahaha. Sana tanan noh?

LBT PDL 3: Dili pareha sa, dili pareha sauna maam ba nga bisag man og lantaw... diha oh sa gate lang ka, magtan-aw ka, dili.

LBT PDL 4: Bawal.

LBT PDL 3: Kuan. Punishan na ka.

LBT PDL 1: Diba, Ne, bag-o paman na gi kuanan ang...

LBT PDL 3: "Hoy! Nganong naa man ka diha!" Anaon gyud. Ulawan gyud.

LBT PDL 1: Kana, ma'am ba. Kanang among put-haw bitaw murag naa sa tunga, bag-o pa bya na gikuanan.

Atty. Piay: Apil ba diri ngano? Pila? Ngano? Apil na sa rules sa kuan?

LBT PDL 3: Dili, ma'am, pero katong saunang panahon is, saunang panahon bitaw maam kay sa lain pud nga warden na akong nasapnan is dili bya ingon-ana maam. Ginapasulat pa gani mi sa among uyab. Kay kapila pud bya gyud ko naka uyab diri.

Atty. Piay: Katong dili pani ingani nga building?

LBT PDL 3: Ingon-ani na siya. Naa nagud ko diri gud. Mura'g kaduha naman siguro ko nibalik diri.

LBT PDL 2: Ka-sala ka, ignon dayon ka "Knock your head!" Tuktok sa imong ulo.

LBT PDL 3: Akong uyab, naa didto magsulat, magsulat mi, pero ipabasa sa amoang kuan, ipabasa sa kanang duty.

LBT PDL 1: Uto-uto kaayo nah.

LBT PDL 3: Then every Monday naa mi'y sulat ika-isa, pwede mi muhatag sa among uyab, pwede mi mudawat sauna. Lahi napud nga warden, lain-lain man gud ug patakaran. Lain-lain man gud ta'g patakaran.

LBT PDL 5: Pero kadto bitaw sauna, bitaw maam, gisulod biya japon to siya sa human rights pero wala man gud na, wala man na, wala man lang siya naka... gaka-suko man jud. Amo biya tong gi-storya.

LBT PDL 2: Gi-storya biya to nila.

LBT PDL 3: Naa man gyapon ko ato, naa naman ko ato.

LBT PDL 2: Pero wala man bale-baleha maam ang among kuan.

LBT PDL 3: Wala gi-bale-bale.

Atty. JV: Katong gi-tanggal na warden? Naa siya karon sa region?

LBT PDL 2: Oo.

Atty. JV: Mao nang nabalhin siya.

LBT PDL 2: Dili lang... Mura ug ang iyahang disiplina.

LBT PDL 3: Sobra. Sobra naman gyud to.

LBT PDL 4: Sobra iyahang higpit kay maam oy. Kay sayon ra kaayo iyang mga tao adto maam, iyang mga tao sauna adto kung unsay mando niya, kung unsay sugo sa warden ipabuhat man gyud sa amoa labi na ignon ka nga "Tuktoka imong ulo." Ipatuktok gyud na imong ulo.

LBT PDL 3: Ang amoa gyud ato gyud, maka-sala lang ka sauna man gud.

LBT PDL 2: Grabi to among warden sauna maam oy.

LBT PDL 3: Ngano mag buak-buak paman? Kanto-kanto, basketbolan.

LBT PDL 2: Naa gud mi kauban diha maam, mag singgita nalang gud to among kauban diha nga, "Ward! Undangani nana imong kauban, ward!". Haha.

Atty. Piay: Mga... Naa gyuy specific ra gyud pud para sa, kamo ra gyud pu'y ilaha, iyahang hilabtan or kasuk-an?

LBT PDL 2: Tanan mi.

Atty. Piay: Ahhh. Mga babae? Pati mga babae?

LBT PDL 2: Apil babae maam pero mas kontra gyud niyang tomboy.

LBT PDL 3: Special gyud ang tomboy para sa iyaha.

LBT PDL 1: Char lang special!

Atty. Piay: Love siguro niya mo.

LBT PDL 1: Dili mi kasabot.

LBT PDL 2: Labi na'g kana bitawng nay maka-sala nga isa bitaw. Labi na'g kanang.

LBT PDL 3: Damay tanan! Padlock gyud mi tanan dha.

LBT PDL 2: Labi na'g kanang... Like katong sauna. Iyahang...

LBT PDL 3: Luoy na kaayo mi diha sauna.

LBT PDL 2: Kato siya warden sauna,

LBT PDL 1: Si ?

LBT PDL 3: Nga uyab sa tomboy.

LBT PDL 2: Grabi gyud siya. Suko na dayon siya sa mga tomboy. Ana ba.

LBT PDL 1: Unya ang mga babae? Si Gi-unsang man niya si ?

LBT PDL 2: Iya japon gi kuan, padlock.

LBT PDL 3: Padlock oy. Tanan. Damay damay gyud to.

LBT PDL 4: Pero maka-uyab ka, mag sulat man gyud ka, sulat ra ganing na

LBT PDL 2: Gibawal man gud na.

LBT PDL 4: Bawal siya.

LBT PDL 2: Pero naa man gihapo'y uban warden nga musugot nga... lain-lain man gud ug patakaran ang warden. Katong sauna pud nga warden si Maam gyapon tong sauna kay musugot man siya mag sulat ipakita lang to sa personnel. Ipabasa.

Atty. Piay: So generally sa mga, sa rules, wala man gud na mga...

LBT PDL 2: Wala gyud. Depende ra man gyud na.

Atty. Piay: Kana lang in general ba sa Bangkok rules, sa Mandela, kay lahi-lahi man gud ta ug pagsunod sa detention kay tanan man ta naa tay katungod nga mu-express.

LBT PDL 2: Oo nga mu-express sa atong gi-bati.

Atty. Piay: Kana siya noh. Karon pa pud ko. Mura'g kanang hearing it from nga naa dinhi sa sulod nga gina-check pa gani noh, gina-check panang inyohang sulat.

LBT PDL 4: Wala. Wala'y freedom of speech.

LBT PDL 2: Luoy kaayo mi diri sauna. Wa jud to among warden sauna oy.

LBT PDL 4: Wala. Wala'y freedom of speech.

LBT PDL 2: Grabi tong warden sauna maam kay.

LBT PDL 3: Pero karon, okay na kaayo.

LBT PDL 2: Okay na kaayo among warden karon, walay kuan gyud.

Atty. JV: Basta bawal bastos lang.

LBT PDL 3: Aw oo.

LBT PDL 4: Di lang bawal. Kung unsay kuan, dili gyud dapat.

Atty. Piay: Ahh. Sa sitwasyon like kanang naa moy punishment wala raman pud karon noh? Katong gi-duck walk mo kay before man gud naa.

LBT PDL 2: One to sawa kaayo to sauna.

Atty. Piay: Maski dug-on mo, miski...

LBT PDL 2: Tagaan man mi'g bond paper, tagaan mi'g bond paper, gipa basa nang bond paper, di gani na mubasa ang bond paper, na wa, luoy kayka diha.

Atty. Piay: So mag. Unsaon ang bond paper?

LBT PDL 2: Pun-on gyud na nimo'g singot nang bond paper.

LBT PDL 3: Pun-on nimo'g tubig.

LBT PDL 2: Mao nang kami mag inom ug tubig, marama kayo mi, pina ana dayon sa kuan oh panyo para mabasa lang gyud ba. Nah!

Atty. Piay: Nya naa man gyud tawo nga dili singtanon.

LBT PDL 3: Naa gyud bitaw.

LBT PDL 2: Luoy gyud kaayo kung dili ka kabalo mu kuan, nah. Luoy kayka jah, mag one to sawa jud ka'g ayo.

LBT PDL 1: Dili raba ko'g panington basta dli ko mag storya. Ayha ra ko panington basta mag sige ko'g storya.

Atty. Piay: Kana inyong sunning, naa pud mo'y sunning?

LBT PDL 2: Naa maam.

Atty. Piay: Usually unsa mo oras?

LBT PDL 2: Kanang mag, mu mata ug buntag. Mao naman na siya. Mag exercise pud sa buntag.

Atty. Piay: Naa pud mo'y experience nga na-isolate mo?

LBT PDL 2: Isolate?

Atty. JV: Bartolina.

Atty. Piay: Bartolina.

LBT PDL 2: Ah wala man.

LBT PDL 1: Wala man maam.

LBT PDL 3: Bawal man gud na.

Atty. JV: Bawal lang ang mag dalaw?

LBT PDL 2: Oo dalaw. Kung maka sala ka.

LBT PDL 3: Padlock.

LBT PDL 1: Depende man sa sala pud maam.

LBT PDL 2: Depende pud sa sala pero kung katong.

LBT PDL 1: Usahay kay kasagara privilege raman jud ang kanang kuan ra, kuan raman gyud, kanang telepono, tawag, tv.

LBT PDL 2: Privilege raman gyud maam kay.

LBT PDL 3: Dili ka patawagon.

LBT PDL 2: Kana raman siguro.

Atty. JV: Sunning. Ang sunning?

LBT PDL 1: Ang sunning. Pwede tanan pero tawag ra’y dili. Di gyud ka pwede manawag.

Atty. JV: Kinsa man pud imong tawagan?

LBT PDL 1: Lovelife.

LBT PDL 3: Lovelife

LBT PDL 2: Walay mama diha? Wa gyud mi kita’g mama dha.

LBT PDL 1: Patay naman gud akong mama.

Atty. Piay: Mama diay. Haha. Or papa.

LBT PDL 2: Kasagara pamilya man gyud maam.

Atty. JV: Inyong abogado? Katawag mo?

LBT PDL 2: Makatawag kung private gyud nga abogado.

Atty. JV: Private ninyo abogado?

LBT PDL 2: PAO raman mi.

Atty. Piay: Kinsa inyo PAO?

LBT PDL 3: Si

Atty. Piay: Siya gyud na’y assign diri ba.

LBT PDL 2: Tamparong sad didto sa pikas.

Atty. JV: Ga-jail visit siya?

LBT PDL 2: Ayha ra pag naay.

LBT PDL 3: Kanang daghan siya’g mga assign maam, kanang sa branch, sa branch 21.

Atty. Piay: 21. Hmm. 21- mana no?

Atty. JV: So, drugs court na?

Atty. Piay: Diha man gud mi gahapon sa male dorm.

LBT PDL 3: Drug court diay. Drug court na diay si ba? Kay mao ma’y judge nako...

LBT PDL 4: Wala ko kabalo.

LBT PDL 2: 25 rama’y drug court.

Atty. Piay: So far, dili man kaha pud halayo ang deperensiya, kana inyong sitwasyon karon nga naamo dire sa sulod sa jail compared sa gawas, murag naa ra gihapon mo sa gawas?

LBT PDL 1: Maam, mura ra gyapon.

LBT PDL 3: Pero naa gyud adlaw gyud maam nga lami na kaayo i-uli. Kanang ingana bitaw maam.

LBT PDL 1: Tungod na sa imong kadugayan brad kay.

LBT PDL 3: Kana bitawng, kanang, ay kani oh, kani nga moment, ingani jud among gabuhaton kasagara oh sa gawas. Naa gyuy mga panahon nga mag kuan.

LBT PDL 2: Muni muni.

Atty. Piay: Muni. Wa moy inom no?

LBT PDL 3: Wala. Bawal mana diri.

LBT PDL 1: Juice, softdrinks.

Atty. Piay: Daaah. Healthy-healthy lugar mo?

LBT PDL 1: Naay Vitamin C.

Atty. JV: So dili namo mangita sa bisyo ninyo sa gawas?

Atty. Piay: Way sigarilyo diri?

LBT PDL 2: Wala. Bawal man maam.

LBT PDL 4: Kaya man ang walay, walay kuan.

LBT PDL 2: Makaya man ang walay drugs, walay bisyo sa lawas basta naa lang lovelife.

Atty. Piay: Ayyyy. Sana all.

LBT PDL 1: Ikaw ra bya'y pinakatigulang sa amo.

LBT PDL 2: Hala naa man gud oh silang kuan.

Atty. Piay: Hala hala hilom-hilom lang ang isa. Vianex, unsa man V----- unsa man atong maka storya V----?

LBT PDL 2: Kay naa ka sa gawas, wa ka ka-uyab.

All: Ayaaaayyyy.

Atty. Piay: Si V---- kay hilomon lagi ni siya?

LBT PDL 5: Aw. Wala man ko ana maam.

Atty. Piay: Ayyy. Sige lang. "Sana all" ana nalang sa, ----. Pero so far katong sa ilang gi-storya, unsa man sad imong tan-aw pud?

LBT PDL 5: Aw. Okay raman pud maam.

Atty. Piay: So naa moy mga experiences pud nga, nga peculiar pud dinhi. Kanang good practice sa, murag unsa ang tan-aw ninyo sa mga pamaagi sa naa diri sa jail. Sa inyong relationship pud ninyo dinhi sa mga jail officers. Kumusta pud?

LBT PDL 2: Kuan, mag kuan lang jud ka sa ila. Mag sunod lang jud ka sa ila. Mag binut-an lang jud ka ba. Di lang gyud ka mag badlong. Kay halos man gud karon maam mga bag-o among mga duty. Unya mga duty karon, kung unsay kuan sa warden maam, mao na karon ang mga duty karon is sabay kaayo sa amoa nga piniriso kay sauna man gud maam is dili mi makasabay sa mga duty. Strikto kaayo among mga duty sauna. Atong una pa nga warden. Dili mi maka storya. Sa duty? Dili. Dili mi maka yaga-yaga. "Maam kanang."- dili gyud mi ka ingana. Karon noon nga bag-o na among warden ila

pu'ng mga tao pud, bag-o pud. Kasagara ma-storyahan namo nga, "Maam mao na", maka open mi about sa among lovelife pud kanang mag yaga-yaga ba, kanang ingana.

LBT PDL 1: Lovelife nalang permi oy. Di gyud na mawala.

Atty. Piay: Sana all kaayo.

Atty. JV: Unsa ma'y patakaran diri sa ligo?

LBT PDL 2: Ligo? Wala man okay raman.

LBT PDL 3: Walay limit maam kay. Walay limit ang ligo.

LBT PDL 2: Naa ra sa imo kung maligo ka ug dili.

LBT PDL 3: Permite man gaagas ang tubig maam. Non-stop.

Atty. JV: Ika duha maligo? Ahh bawal ang di maligo?

LBT PDL 2: Hygiene. Hygiene.

LBT PDL 1: Proper hygiene.

LBT PDL 2: Bawal ang dili maligo.

LBT PDL 3: Bawal ang di maligo diri maam.

Atty. Piay: Ayy. Sana all!

LBT PDL 1: Kailangan maligo jud ka.

LBT PDL 2: Bahala'g pila pa ka balik-balik diha maligo.

LBT PDL 3: Pinaka gamay ranang two times maam.

LBT PDL 2: Kasagara man tag upat.

LBT PDL 1: Bawal ang di maligo.

LBT PDL 2: Bawal ang di maligo, ipa tindog man ka.

LBT PDL 1: Ganahan mi, bugnaw ba.

LBT PDL 2: Permente ligo maam.

LBT PDL 3: Permente ka collab man basta di ka maligo.

LBT PDL 2: Ingnon ga gyud ug wa naligo.

LBT PDL 1: Yuck. Wa naligo sa iyang oras.

Atty. JV: Unsa man pud inyong patakaran sa laba?

LBT PDL 2: Aw walay kurat ang laba maam. Anytime ka maka laba kung gusto lang nimo.

Atty. Piay: sa inyong sanitary napkins ba, libre ba na dinhi?

LBT PDL 1: Kana gyuy problema sa ako maam.

LBT PDL 2: Kana gyud maam.

LBT PDL 1: Number 1 gyud na nakong problema.

Atty. JV: Kay kung walay dalaw, walay mag sponsor?

LBT PDL 1: Wala gyud. Wa gyu'y mapalit.

LBT PDL 2: Depende kung ikaw nakabalo man lugar, lugar if sample ako, kabalo ko nga wala koy dalaw so kahibalo jud ko nga kanang, daghan ju'g kinahanglan nga kanang maglisod jud ko'g pamalit. So akong huna-hunaon kung, kung unsay maayong buhaton nako. Like muingon ko sa akong kauban nga "ako nala'y maghugas sa imong plato", unsay diskarte maam ba. Diskarte sa sulod ba kay naa man pu'y uban pud diha sa sulod pud nga mga kauban namo nga kanang kabalo pud mutan-aw. "Kini siya kay walay dalaw permanente bay, labhi nalang akong sanina bi" ana, "sige ikaw laba, tagaan tika'g kwarta" ana ba. Give and take man gyud gyapon maam. Dili man gyud kanang pasagdan lang bitaw.

LBT PDL 1: Pero naay uban maam nga muhatag, kanang mangayo nalang ka, muhatag.

LBT PDL 2: Naay uban pud muhatag ana pero dili bya gyud permanente bya gyud nga. Mapul-an pud bya pud. So kanang ang uban pud musabot nalang pud sila nga ako nala'y mag kuan sa imong kuan, ako'y mag atiman sa imong kuan. Ana ba. Mao na sila diha.

LBT PDL 1: Mao gyud na akong problema ni. Wa nakoy napkin.

Atty. Piay: Daghan ka'g napkin unya wala nag napkin, unsay pasabot ana?

LBT PDL 1: Dili maam. Ga-bleeding man gud ko maam. Mao na akong problema.

Atty. JV: Halaaa. Unya nag doctor ka?

Atty. Piay: Nagpa check sa doctor?

LBT PDL 1: Ah nagpa-ultrasound.

Atty. Piay: Unsa daw?

LBT PDL 1: Kanang dili paman daw makita, gipa take rako'g pills kay basin mahilis pa kay gamay paman. Naa gyuy myoma.

Atty. Piay: Myoma. Kana ang dili sana all.

Atty. JV: Unya makuyapan ka ana?

LBT PDL 1: Ga-take pud ko ug pills maam. Iron.

LBT PDL 2: Ako mana siya gitagaan maam kay pareha man gud mi maam.

Atty. Piay: Everyday na ga-bleed?

LBT PDL 1: Everyday. Oo. One (1) year ug two (2) months gani to maam.

Atty. Piay: Karon?

LBT PDL 1: Nahuman sya ug 1 month, nibalik.

LBT PDL 2: Pero kailangan daw kuno na manganak doh kay para mawala.

LBT PDL 1: Mao'y giingon sa doctor sa akong pagpa ultrasound. Kinahanglan matirahan najud ko.

All: (Laughing)

LBT PDL 1: Ana dayon ko, ana ko nga. Dawbi kay pagka ultrasound kay kinahanglan man. Gibinuangan ko's doctor kay naa bya gyu'y dako kaayo, ana ko, "Grabi sad kaayo na kadako." Dako kaayo ba. Ana ko, "grabi jackan lugar ni nako. Unsa mani karon", ana dayon siya nga, "Joke ra bitaw ni oy. Kani bitaw, ingani ka-gamay", gibutangan dayon niya ug katong murag petroleum jelly.

Atty. JV: Ahh so gi-check nalang dayon niya?

LBT PDL 1: "Unsa man doc? Kanang mutuwad ko?", "Ayaw ra, pag hayang ra."

Atty. JV: Babae na, lalaki?

LBT PDL 1: Babae maam.

Atty. JV: Asa mana sya nga doctora?

LBT PDL 1: Didto dapit sa Malayan sa may private room.

Atty. JV: Ahh naa diha.

LBT PDL 1: Sa Avon.

Atty. JV: Oo kana siya.

LBT PDL 3: Kailangan matirahan.

LBT PDL 1: Oh ana siya, "Kailangan ma virginan najud ka para muundang nani imong bleeding."

Atty. Piay: Mao ba?

Atty. JV: Dili man gud.

LBT PDL 1: Joke raman gud to maam.

Atty. Piay: Abi ko'g mutoo ko kay daghan kayko'g mga friends nga ga-bleeding.

LBT PDL 1: Ah! Dili sad.

Atty. Piay: Kay kuan gyud na siya, naa gyud na sa atong isig ka. Wa tay mahimo kay sa atong reproductive system kay naa man gyud na.

Atty. Piay: Unsa man mga panginahanglanon nga, nga medical nga sa babae lang?

LBT PDL 3: Ahh naa may kuan gyapon dari maam. Naay check-up maam.

LBT PDL 2: Ako maam kay ako mag-inoma jud kog mefenamic. Pareha man mi maam. Ga-bleeding pero tung last nako nga bleeding maam is nawala maam.

Atty. JV: Permente naay doctor diri?

LBT PDL 1: Quarterly man maam.

LBT PDL 2: Giimnan man nako ug kanang Iron akong giinom ug ascorbic.

Atty. JV: Ayyy.

LBT PDL 1: Quarterly nga murag karon nga bulan.

LBT PDL 2: Pareha sa iya.

LBT PDL 1: Ika-duha man siguro nag anhi ang doctor?

LBT PDL 2: First time gyud to nako nahitabo to maam unya, unya nag take lang dayon ko'g kuan dayon katong, katong gihatag nako sa iya nga tambal nga gipalit sa akong papa ba, ako nalang gihatag sa iya.

Atty. JV: Kay na-undang?

LBT PDL 2: Na-undang naman ang ako-a unya siya raman sige'g bleeding.

LBT PDL 1: Daghan gud ko'g nagasto ato kay kato bitawng napkin nga humot kaayo maam tong baynchingko ba. Sige ko'g palitan ato sa akong ate sauna ba, lami kaayo siya ingnon, "Murag ga ilaron raman siguro ka aning napkin kay di man gihapon gaka human akong dugo.", katong baynchingko bya ang isa ato.

Atty. JV: Asa ato? Katong FC Bio?

LBT PDL 1: Oh, katong humot kaayo maam ba.

Atty. JV: Humot. Oh, katong naay color pink.

LBT PDL 1: Oh mga ingana ba.

Atty. JV: Naay color blue.

LBT PDL 1: Tag 25 bya ang isa ato. Di man gyapon, sakit man japon akong pus-on ato.

Atty. JV: Ang kuan is gamit man gyapon to. Oh kani, kani?

LBT PDL 2: May oh, nara, May oh.

Atty. JV: Kani?

LBT PDL 2: Mao gyud na, May.

All: (Laughing)

Atty. JV: Mao na siya? Mao na siya?

LBT PDL 1: Dili. Kuan mana, something. Naa may katong dako maam.

All: (Laughing)

LBT PDL 3: Kuan na, panty liner nga pink. Souvenir.

Atty. JV: Humot kaayo to ba?

LBT PDL 1: Humot lagi maam.

Atty. Play: Unsa inyong mga livelihood diri?

LBT PDL 4: Daghan.

LBT PDL 2: Daghan, maam. Naay bids, gabuhat sad mi'g rugs.

Atty. Play: Naa moy rugs?

LBT PDL 1: Naa miy livelihood maam.

LBT PDL 2: Oo na. Naa mi'y rugs maam.

LBT PDL 1: Gusto mo maam? Kwaon nako maam?

Atty. JV: Kwaan tanan rugs! Katong tsada! Hoy! Pananghid lang mo.

Atty. Piay: Rugs kanang kuan, kanang. Ohh. Rugs!

Atty. JV: Unya unsa man ang bahin-bahin ana?

Atty. Piay: Unsaon man pag bahin-bahin ninyo?

LBT PDL 2: Dili maam. Bali...

Atty. Piay: Unsaon man, magpatudlo mi bi unsaon paghimo'g rug?

LBT PDL 2: Sige magkuha ko maam ha.

Atty. JV: Maghimo ug...

LBT PDL 1&2: Rugs.

Atty. Piay: Naa moy kuan lugar, pattern?

LBT PDL 1, 2, & 3: Naa maam.

LBT PDL 4: Sila man gabuhat dari maam.

LBT PDL 2: Sila man pu'y mag gawas-gawas.

LBT PDL 3: Kami mag beads man mi, maam. Iro. Kanang mga iro nga...

Atty. JV: Katong murag teddy bear.

LBT PDL 2: Mga ingana maam. Usahay lang ga-tapulan lang maam ba kay ngano kay ang mga beads man gud karon is...

LBT PDL 3: Ingani maam ba.

LBT PDL 2: Ingani maam ba

Atty. Piay: Ayy amazing no.

LBT PDL 2: Kanang mao rana among gapang buhaton dara maam.

Atty. JV: Kinsay nag... hapon nag distribute sa inyo ani?

Atty. Piay: Hala nice kaayo ning sinsilyo. Hala naay ingani?

LBT PDL 2: Oo kami gahimo ani.

LBT PDL 3: Hala linog bay!

LBT PDL 4: Linog bay.

Atty. Piay: Linog bay. Oh. Oh. Aw. Kusog kaayo oh. Hala kusog gyud kaayo. Linog pa men.

LBT PDL 2: Linog pa oh.

LBT PDL 3: Nag linog pa kusog kaayo man.

LBT PDL 1: Kanus-a mo makabalik sunod maam kay magbuhat nalang ko maam?

Atty. Piay: Wala namoy ingani stock ron?

LBT PDL 2: Wala. Magpa. Buhatan nalang ka nako.

LBT PDL 3: Pwede mana siya dako maam. Naa may padako ana.

LBT PDL 2: Buhatan nalang ka nako maam.

Atty. Piay: Naay dako ani, RD, oh.

LBT PDL 2: Naay ingani maam. Kanang baso, mura syag baso maam. Anaon oh, dako siya. Akong gihimo gihapon.

Atty. Piay: Dako'g beads.

LBT PDL 2: Dako jud siya.

Atty. Piay: Hala amazing. Sige. Kay pang, pang Christmas gift ba. Duol raman ko, mubalik ra ko. Pwede ra. Pwede ra no? Pwede ra. Mudalaw pa ko. Taga diri raman pud ko Lumbia.

LBT PDL 2: Testingan lang namo karon kung naa bay beads diha oy kay himoan ka namo.

Atty. Piay: Gahimo mo ug kanang dinhi, kani ba.

LBT PDL 2: Kanang pang burloloy ba? Ayy ingana, wa may mga beads maam. Lahi-lahi man ang mga beads.

Atty. Piay: Para bugkos sa varicose.

LBT PDL 2: Wala may ingana nga beads maam bay.

Atty. Piay: Ingani ka-dako. Ayy kanang gamay-gamay ana.

LBT PDL 2: Wala. Dili ni. Kuan mani siya, smooth mani siya maam.

Atty. Piay: Smooth mani. Pwede ni? Kini? Kani actually, kana ka-dako.

LBT PDL 2: Ikaw doy? Tanawa daw doy?

Atty. Piay: Mura ra gud na siya'g kaning dinhi ba pero'g ma-igo lang ni dinhi. Pikos ba, murag pikos.

LBT PDL 2: Kay ang iya mang, iya mang kuan biya ni iyang pisi.

LBT PDL 3: Iyang pisi ba lahi.

[End of recording]

TRANSCRIBED BY:

LOI ALIAN CABALUNA